

ριτικό και να μ' ἐνοχλῆς στέλλοντάς μου τὰ ξαφνίσματα τοῦ μυαλοῦ σου. Τὸ ἴδιο εἶναι καὶ ὁ διαγωνισμός. Κι ὅταν πηγαίνεις νὰ διαγωνιστεῖς, σημαίνει πὼς παραδέχεσαι ὅτι οἱ κρίσεις σου εἶναι οἱ θέσῃ καὶ οἱ κρίνουν καὶ νὰ σοῦ δώσουν τὸ δίκιο σου. Καὶ πρέπει νὰ δέχεσαι ἀγύγνωστα τὴν κρίση τους καὶ νὰ μὴ βγαίνεις ὅξω στὸν κόσμο μισοκλαύοντας πὼς ἀδικήθηκες.

*

ΙΣΑΜΕ τώρα ξέραμε πὼς εἰς βουλευτάδες δηλώνουνε σὲ ποιοὺ πολιτικὰ κόμματα ἀνήκουν. Ἀπὸ τὴν περασμένη ὁμως Τρίττῃ βγήκανε στὴ μέση καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ ἢ σωστότερα πανεπιστημιακὰ κόμματα καὶ κάθε δάσκαλος ὀφείλει νὰ δηλώσει σὲ ποιοῦ ἀπ' αὐτὰ ἀνήκει.

Δηλαδή τὴν περασμένη Τρίττῃ δημοσιεύτηκε στὸ «Χρόνο» μιὰ διατριβὴ κάποιου καθηγητῆ Χατζηαράπη πού δηλώνει πὼς ἀνήκει «στὸ ἐπιστημονικὸν κόμμα τοῦ κ. Κόντου» καὶ γι' αὐτὸ πολεμῆται ἀπὸ τὸν κ. Πολίτη.

Ἔστω ἀπὸ τὴν περίεργη αὐτὴ διατριβὴ τοῦ κ. Χατζηαράπη, περιμένουμε νὰ δοῦμε καμιά μέρα στοὺς ἑσώτους τῆς Ἀθήνας καὶ ἐπιστημονικὴ (ὡς εἶδος ἐκλογικῆ) διαδήλωση καὶ νὰκούσουμε τίς δασκαλικὰς ἀγριοφωνάρες Κόνταρος καὶ Πολίταρος. Ὁ κ. Χατζηαράπης μὲ τὴ διατριβὴ του εἰδείξε πὼς εἶναι ἱκανὸς νὰ μᾶς διοργανώσῃ καὶ καμιά τέτοια διαδήλωση.

*

ΕΞΕΠΛΑΘΩΣΕ πάλι ἡ κ. Τζοβάννα Μεσσαζέρη, ἡ Ζάν ντ' Ἀρ καὶ δηλ. τῆς Καθαρεύουσας. (ὡς ἐντολοδόχος τοῦ ἀσθενοῦντος πατρὸς της, λέει) στὶς «Ἀθήναι» τῆς Τρίτης καὶ τὰ βάζει μὲ τὸν καθηγητὴ κ. Γερ. Φωκᾶ πού ἔκαμε τὸ φάλτσο (λέει ἡ κ. Τζοβάννα) νὰ δημοσιέψῃ καὶ Ρωμαϊκά στὴν «Ἀκροπολὶ» τὸ γράμμα πού δημοσιέψῃ Φραντζέζικα στὸ «Messenger d'Athènes». Ἡ κ. Τζοβάννα εἶναι ἀπαρηγόρητη γιὰ τὸ φάλτσο τοῦ κ. Φωκᾶ καὶ ἡ λύπη της θὰ φτάσῃ στὸ ἀπροχώρητο ὅσα δεῖ σήμερον πὼς κ. Φωκᾶς εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ σταίλῃ μεταφρασμένο τὸ γράμμα του καὶ στὸ «Νουμά».

Ἐμεῖς, πονοφυχώντας τὴν καλὴ κοπέλλα καὶ γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσουμε κάπως, δημοσιεύουμε στὸ ἴδιο φύλλο, στὸ σημερινό, Φραντζέζικα, καὶ ὅχι μεταφρασμένο, τὸ γράμμα τοῦ κ. Φωκᾶ, μὲ τὴν ἐλπίδα πάντα πὼς θὰν τὸ νιώσῃ ἡ κ. Τζοβάννα, ὅσο κι ἂν νιώδῃ μοναχὰ τὰ Φραντζέζικα, τὰ γραμμένα στὸ Patois de Phalère, πού τόσο ἁμορφα μεταχειρίζεται.

Ἡ κ. Τζοβάννα μᾶς δηλώνει στὶς «Ἀθήναι» πὼς λόγου της ἀνοίξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φωκᾶ καὶ λόγου της σοφίστηκε τὸ Patois de Galata γιὰ νὰ τὸν ξεπερδέψῃ. Βλέπετε, ἡ καλὴ κοπέλλα φοβήθηκε μήπως τῆς πάρῃ τὴ δόξα, ὁ ἀσθενοῦντος πατρός της καὶ ἔκαμε τὴν περιφτὴ αὐτὴ, δῆλωσεν. Μὲ γιὰ τῆς καὶ θὰν τῆς λογαριαστῇ μιὰ μέρα.

κοιμηθῶ ἀπὸ τὴν κούραση. Κι ἀλλόθιαι ἔτσι ἔγινε. Ὡραία κοιμήθηκα καὶ σήμερον τὸ πρωὶ πολὺ πολὺ καλὰ εἴμουνε μὲ 37°5 καὶ τὸ βράδι 37°3. Σήμερον μόνον μιὰ κενωσοῦλα, ὅχι πηχτὴ, μὲ λιγάκι σάλα. Ἐχτὲς ἀκόμη μιὰ καὶ βραδὺς τὴ χάρακα ὁμως, γιὰτὶ μοῦ πονοῦσε ἡ κοιλία μου Ἀριστο πάντα καὶ καθάριον τὸ νερό. Σὰς γράφω ξαπλωμένη στὸ κρεβάτι, ἐπειδὴ σὺν κάθουμαι, πονῶ ὑπερβολικὰ στὴν καθυσία μου, καὶ ἀπὸ τὸ πᾶν μόνον καὶ μόνον πὼς λιγνέω. Μοῦ πονεῖ πάντα καὶ ἡ φούσκα πού εἶναι πολὺ ἐμφλογισμένη.»

Λοιπὸν καὶ πάλι ἡ φλόγωση τῆς φούσκας! Ἐνὰ προκίστημα θλιβερό συνεπῆρε τὸν Ἀντρέα. Μήπως τοὺς φοβέριζε καὶ πάλι κανένα πηχτισμὸ καινούριο, πού θάποφυλάκωνε τὰ φύματα μέσα της, νὰ τὴν πνίξουνε τελειωτικά; Πὼς θ' ἄντεχε στὴ θέσῃ πού τώρα βρισκότανε; Τὴν πρώτη φορὰ, μόλις φερμένη ἀπὸ τὰ Παρίσια, εἶχε ἀκόμη τὴ χρειάζουμένη τὴ δύναμη. Μὰ νὰ σου πού τὴν ἀφανίσανε στὸ Μπ., ὅπου τὴν ἔφησε καὶ μόνον. Τὰ δυνάμει λοιπὸν πού θὰ τῇ βρῇ; Τέτοιοι λογισμοὶ τυραννοῦσαν τὸν Ἀντρέα. Τὴν ἄλλῃ μέρα ὁμως, εἴκοσι ὀχτὼ τοῦ Γενάρη, κριακὴ, τὰ μαντάτα καλότερα, κοιμήθηκε, ἀναπαύθηκε, πονεῖν δὲν πονοῦσε. Ἀλήθεια πού δουλεύανε πρωὶ βρά-

ΕΙΣΑΓΙΟΥ ΓΙΑΝΙΔΗ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

(Ἀπὸ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον)

Ἄν ὁ ἀναγνώστης μου, φτασμένος σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς μελέτης μας, διστάζει ἀκόμη νὰ ὑπογράψῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι μὲ τὴν καθαρεύουσα δὲ θὰ μποῦμε ποτὲ στὸ ὀριστικὸ στάδιο τῆς ἐθνικῆς προκοπῆς, τὴν πρκαλῶ νὰ μὲ συχωρέσῃ γιὰ τὸν κεφαλόπονον πού τοῦ προξένησα καὶ νὰ μὴν κάμῃ τὸν κόπον νὰ προχωρήσῃ παρακάτω. Γιατὶ τὴν πρότασιν αὐτὴ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ τὴ δεχτοῦμε πιά ὡς ἀποδείγμένη, καὶ θὰ ἐξετάσουμε τώρα τίς ἀναγκαῖες συνέπειες πού φέρνει μαζὶ της.

Καὶ παρουσιάζεται πρῶτον πρῶτον τὸ ζήτημα: Ἡ δημοτικὴ θὰ μπορέσῃ ν' ἀναπληρώσῃ τὴν καθαρεύουσα; Καὶ ὅλο ἐκεῖνο τὸ γλωσσικὸ κεφάλαιον πού εἶναι ἀποταμιευμένο μέσα στὴν καθαρεύουσα τί θὰ γίνῃ; Ὅχι χρειαστῇ νὰ τὸ ξαναφτιάσουμε; Καὶ ἂν βροῦμε δυσκολίες; καὶ βέβαια θὰ βροῦμε... Τί λέτε; Γυρίζουμε πίσω; Μήπως εἶναι ἀργὰ πιά τώρα;

Καὶ εἶναι πολλοὶ πού γυρίζουν πίσω. Ἀλλὰ ἂν ἡ σκέψις αὐτὴ ἐπιτρέπεται σ' ἓνα ἄτομον, πού βρίσκει ὅτι λίγα χρόνια ἔχει νὰ ζήσει καὶ δὲν εἶναι καιρὸς πιά γιὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ μιὰ σπουδαία μεταβολὴ στὴ ζωὴ του, εἶναι ἀπλῶς ἐγκληματικὴ ἄμικ ἐφρυστῇ σ' ἓνα ἔθνος πού πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς τὸ ἔμβρυον ἑνὸς μεγάλου ἔθνους τοῦ μέλλοντος.

«Θὰ μπορέσῃ νὰ τὴν ἀναπληρώσῃ;» Βέβαια οἱ ἐρχόμενες γενεὲς θὰ γελοῦν μὲ τὴν ἀπλοϊκὴ ἐρώτησιν. Μὰ δὲν εἶδαμε ὡς τώρα κανένα ἔθνος πού νὰ μὴν τοῦ κἀν ἡ γλῶσσα του καὶ νὰ πάρῃ στὸ παζάρι γιὰ νὰ διαλέξῃ μιὰν ἄλλην. Δὲ σὰς φκίναται περίεργον, ὅτι τὰ τρία τέσσαρα ἔθνη πού κάνουν σήμερον τὴν πρωτοπορεία τοῦ πολιτισμοῦ, αὐτὰ ἀκριβῶς ἔχουν καὶ τίς τελειότερες γλώσσας; Στὴ γαλλικὴ καὶ στὴν ἀγγλικὴ ἐκφράζω τελειότερα τὴν ἰδέαν μου παρὰ στὴν ἀρμενικὴ καὶ στὴν βουλγάρικη. Τί περίεργη σύμπτωση! Ἡ μήπως δὲν εἶναι σύμπτωση; Ἡ μήπως αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχουν γλώσσες προωρισμένες, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος μορφώνει τὴ γλῶσσαν καὶ ὅχι ἡ γλῶσσα τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ πὼς θὰ κάμῃ γιὰ νὰ τελειοποιηθῇ; Ὅπως ἔκαμν ὅλες οἱ γλώσσες: Πρῶτα θὰ συγκεντρώσῃ τὸ ἄφθονον ἀλλὰ σκόρπιον ὕλικόν της· καὶ ἂν τῆς λείπει

τίποτε, θὰ τὸ πάρῃ ὅπου τὸ βρῇ. ναί, ἔτσι, χωρὶς καμιά ντροπὴ, ἀπ' τὴν καθαρεύουσαν, ἀπ' τὴν ἀρχαίαν, ἀπὸ ξένες γλώσσας,...

Πὼς εἶπατε; Καὶ τί θὰ γίνουν τὰ παραγγέλματα τῆς γλωσσικῆς ἡθικῆς πού ἔχουμε ἐμεῖς ἐφεύρει; Ξένες λέξεις δὲν ἐπιτρέπονται: «Ὁὐ κλέψεις! Ὁ Ἀπ' τὴν καθαρεύουσαν τὸ ἴδιο: «Ὁὐ ἐπιθυμήσεις τὰς λέξεις τοῦ πλησίον σου». Μὰ εἶναι ἀστείον ἐπὶ τέλους νὰ μὴ θέλῃτε νὰ γράψῃτε τὴν καθαρεύουσαν καὶ ὁμως νὰ δανείζησθε ἐξ αὐτῆς λέξεις! Λίγη φιλοτιμία δὲν ἔχετε; Ἀπ' τὴν ἀρχαίαν; Μὰ τότε ὀφείλετε νὰ γράφετε τὴν ἀρχαίαν!

Ἄλλοι τὴν ξετινάζαμε αὐτὴν τὴ sui generis ἡθικὴ. Ἄν εἶναι ἀνθρώπινον τὸ δέντρο, πού βυζαίνει τὴ γῆ, καὶ ἂν εἶναι κλέφτρα ἡ μέλισσα, πού ρουφᾷ τὸ μέλι ἀπ' τοὺς ἀνθούς, τότε πρέπει καὶ ἐμεῖς νὰ κλειστοῦμε στὸ γλωσσικὸ μοναστήρι μας καὶ νὰ κακῶσουμε μὲ τὸν κόσμον.

—Μὰ πὼς νὰ κάμω ἐγώ, κύριε, πού διαβάζω τοὺς δημοτικούς συγγραφεῖς; καὶ δὲν καταλαβαίνω ἓνα σωρὸ λέξεις; Μοὶ ἀπαντᾷτε ὅτι πρέπει νὰ τὰς μάθω. Ἀλλὰ δὲν βλέπετε εἰς ποίαν ἀντίφασιν εὑρίσκεσθε, ὅταν ἀπ' ἐνὸς βεβαιώνετε ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ γλῶσσα μου καὶ ἀπ' ἐτέρου μὲν λέτε νὰ τὴ μάθω;

Ἀς τὴν ἐξετάσουμε αὐτὴν τὴν ἀντίφασιν. Ἄν πάρουμε πρῶτα μιὰ γλῶσσαν ἀπὸ καιρὸ καλλιεργημένη, θὰ παρατηρήσουμε ὅτι, ἐξὸν ἀπ' τὸν κορμὸ τῆς γλώσσας, πού τὸν κατέχουν ὅλοι, καθε ἄνθρωπος, κατὰ τὸν κύκλον ὅπου ζῇ καὶ κατὰ τὴ δουλειὰ πού κάνει, ἔχει καὶ ἓνα εἰδικὸ λεξιλόγιον δικό του, πού οἱ ἄλλοι δὲν τὸ καταλαβαίνουν. Δὲ θὰ ποῦμε βέβαια πὼς δὲν ξέρεῖ ὁ Γάλλος τὴ γλῶσσαν του, ἐπειδὴ ἀγνοεῖ πὼς λένε τὸ καθένα ἀπ' τὰ ἐργαλεῖα τοῦ σιδηρῆ καὶ τὰ διάφορα πανιά τοῦ καραβιοῦ. Θὰ ποῦμε πὼς δὲν ἔκαμε σιδηρὰς ἡ ναύτης. Καὶ τί θὰ κάμῃ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἅμα τὰ βρῇ σ' ἓνα βιβλίον. Ἡ ἅμα χρειασθῇ νὰ τὰ γράψῃ; Μήπως θ' ἀνοίξῃ τὸ λεξικὸν τῆς λατινικῆς; Ὅχι, θ' ἀνοίξῃ τὸ γαλλικὸν λεξικόν. Καὶ πὼς ἔγινε τὸ γαλλικὸν λεξικόν; Ἐγινε μὲ τὴ συνεργασίαν τοῦ σιδηρῆ, τοῦ μαραγκοῦ καὶ τοῦ ναύτη· συμμαζεύτηκε τὸ σκόρπισμένο ὕλικόν τῆς ἐθνικῆς γλώσσας.

Ἄν περάσουμε τώρα στὴν περίπτωσιν τὴ δική μας, θὰ βροῦμε ὅτι ὁ κύκλος τῶν λέξεων πού ἀγνοεῖ ὁ καθένας μας εἶναι κάπως πλατύτερος, ὅτι μᾶς εἶναι ἄγνωστες καὶ πολλὰς λέξεις τῆς γενικώτερης ἀνάγκης, στοιχεῖα χρησιμώτατα τῆς ἐθνικῆς γλώ-

σσας. Ἡ ἁπλοῦς καὶ ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ μορφὴν καὶ τὰ πινόμενα. Τὴν ἴδιαν μέραν, εἴκοσι ὀχτὼ, ἔφτασε καὶ ἡ Ἄννα. Ἡ Ἄννα θὰ συλλογιότανε τὸν καιρὸ πού ὅταν ἡ Κατινούλα, σὺν τῇ βοήθειαν, παραπονιότανε κάποτε γιὰ πονοκέφαλον ἢ γονατιστὴ καὶ σκυμμένη χάμω, γιὰ νὰ τῆς βγάλῃ τὰ μποτίνια της, ἔλεγε πὼς ἡ μέση της πονοῦσε καὶ κόντεβε νὰ ζαλίστῃ χωρὶς νὰ καταλάβῃ τὸ λόγο, ἡ Ἄννα τῆς ἀποκρινότανε πὼς δὲν εἶναι τίποτε, τῇ χαινε μάλιστα καὶ νὰ τὴ μαλλῶσῃ πού πρόσεχε σὲ μιὰ κούραση, ἐνῶ ἀπὸ τότες ἔθρεφε μέσα της θανάσιμον ἄβυσσόν τὸ παιδί. Θὰ συλλογιότανε ἡ Ἄννα καὶ τὰ κατανόητα χασομέρια μὲ τὸν κ. Ἀμάρου, κατόπι μὲ τὸν κ. Λανέρο, τὸν κίντυνον πού κιντύνεψε ἡ ἐτοιμοθάνατη ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τῆς Ἄννας στὸ Χαμονοκέρφι, ὅπου νὰ ξυπνήσῃ ὁ Ἀντρέας νὰ τὴ σώσῃ. Ἐτσι πολλὰς φορές ὁ κοσμάκης, οἱ φτωχοὶ, τᾶμοιρὰ τὰ δουρικὰ πελαγώνουνε, γιὰτὶ πάντα θὰ βρεθῇ καὶ ἓνας καλὸς ἀφέντης, γιὰ νὰ φήσῃ τὸν κακόν, πού νὰ πῇ στὸ πλάσμα τᾶνήμερον. «Δὲν εἶναι τίποτε! Τὴ δουλειὰ σου!» Μὰ ἡ θάλασσα ἐκεῖνη ὅπου κατρακυλοῦνε οἱ παθιασμένοι συμπαίρνει στὰ βάθια της μαζὶ τοὺς καὶ ἓνα ἔθνος ἀλάκαίρον, ἐπειδὴ τὸ ἔθνος εἶναι οἱ μικροί.

Τώρα ἡ Ἄννα, σὺν κόρῃ της πιά τὴν εἶχε τὴν

Κατινούλα. Ἐμεῖς πάλι τῆς στὸ Μπ... ὡς τὴν πρώτη τοῦ Φλεβάρη. Τῆς Ἄννας ἡ παρουσία στάθη καὶ γιὰ τὴν Κατινούλα μιὰ γλύκα· θεόγλυκο ἀναπαφτήρι τῆς φάνηκε ἡ κλινικὴ. Τὰ ἡσυχα, τὰ ἡμερὰ κινήματα τῆς Ἄννας στὴν κάμερὴν τῆς γύρου γύρου τῆς ἐρχόντανε σὰ χάδι, μόνον πού τὴν ἔβλεπε νὰ κινεῖται. Φρόντιζε ἡ Ἄννα γιὰ τὰ καθήκοντα καὶ πιά νανε οἱ δύο γυναῖκες συμετρεῖς τοὺς μακρινὰς ξεθάρβες κουβέντες. Μιλοῦσαν ἀντάμα οἱ καρδιὲς τους, μιλοῦσαν γιὰ τὸν κύριον, πού καθεμερνὰ βουρσοῦσε, σὰ νὰ βουρσοῦσε ὑγείαν, τὰ γράμματα του ἡ Κατινούλα καὶ λόγια δὲν εἶχε ἡ καμμένη νὰ τὸν ἀνεβάσῃ ὡς τὰ οὐράνια· μιλοῦσαν γιὰ τὴ Μοιρίτα, πού γύρεβε ἀπὸ τὴν Ἄννα ἡ Κατινούλα νὰ τῆς δηνυθῇ στὰ παραμικρὰ τί κάνει καὶ δὲν κάνει, τί λέει καὶ δὲ λέει τὸ χρυσὸν της, τὸ λατρεμένο· ἔτσι νὰ μιλοῦσε στά πόμπεσσ της ἡ Κατινούλα καὶ γιὰ τὴν Ὀλία, ἴσως νὰ φαντοζότανε, στῆς Ἄννας τὸ συντροφιά, πὼς λαλοῦσε καὶ μὲ τὸν Ἀγγελὸ τῆς.

Ἡ σκέψις ἀπὸ τὴν πολὺ τὴν βοηθοῦσε· πολὺ τὴ βοηθοῦσαν ἡ φίλια, ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ ἀγάπη. Ὅσο ἔμεινε ἡ Ἄννα, δὲν ἀκολούθησε, πού νὰ πῇ, τίποτα σημαντικό, πρὶν δὲ μόνον πρῶτα φαντα καὶ τὰ δύο στὴν ἀβύσσιον της, πού τὸ ἓνα βασάνιζε

σας, που ζούν και βασιλεύουν, έννοείται, στο στόμα του "Εθνους, αλλά που ή εκπαιδευτή μας κατώρθωσε να μάς πείσει πως δέν υπάρχουν, με τή βοήθεια των μηδενικών που θά έπαιρνε κάθε άνόητος μαθητής που θά είχα τήν τόλμη νά τά μεταχειριστή. Και άφού άπαγορεύτηκε σ' αυτές τις λέξεις ή κυκλοφορία άπάνω στο έθνικό έδαφος, είναι πολύ φυσικό άν ύστερα ή δεσποινίς Φιφή ή Φωφώ ή Λιλή, που άνατράφηκε μέσα στον τεχνικό κύκλο του σχολείου, που δέ γνώρισε καμμιά όψη της έθνικής ζωής, δέν καταλαβαίνει τους δημοτικούς συγγραφείς. Και τους κατηγορεί πως μεταχειρίζονται άνύπαρκτες λέξεις, αντί νά κατηγορήσει τήν εκπαιδευτή της που δέν τήν άφησε νά τις μάθι, που της άπαγόρευσε τήν έπικοινωνία με τό έθνος της, που τήν έμπόδισε νά καταλάβι καλά καλά σέ ποιο έθνος άνήκει. — Τί θά πη, μαμά, στρογγυλά και ροδάκι, λαγκαθιά και διάσελο; — Άγνοώ, θύγατέρ μου, είναι πιθανώς έκφράσεις του χυδηνόχλου.

Και τώρα μερικοί λόγιοι βάλθηκαν με άγάπη και με κύταπάρηση νά διορθώσουν σιγά σιγά τή βλάβη που έγινε ίσια με σήμερα, νά κάμουν τήν περισυλλογή του έθνικού θησαυρού και τήν άποκατάσταση της έθνικής συνειδήσεως. Οί άνθρωποι αυτοί είναι φανερό ότι έχουν δικαίωμα στην έθνική εύγνωμοσύνη.

Και άφού συγκεντρώσει τό σκορπισμένο υλικό της ή γλώσσα, θά κοσμήσιν, θά ζυώσιν και θά πλάσιν.

— Άλλά ποίαν δημοτικήν έννοείτε; Μήπως τήν μαλλιάρην; ή, ένα όρθότερον είπωμεν, τήν μαλλιάραν; Άν έννοείτε τήν άληθή δημοτικήν, δηλαδή τήν γλώσσαν των δημοτικών άσμάτων, αυτή είναι, βεβαίως ή έθνική ήμων γλώσσα. Προκειμένου περί ταύτης πάντες συμφωνούμεν, ούδείς δ' άντιλέγων ..., άλλως τε αυτήν γράφομεν και ήμεεις—καθώς βλέπετε—άλλά έκαστος βεβαίως αναλόγως της έκτου μορφώσεως.....

Δέν είναι διόλου δύσκολο ν' ακούσετε ή νά διαβάσετε τέτοια λόγια. Ποιός θά πείσει τώρα αυτόν τον κύριο ότι ή γλώσσα ή χρίζεται δέν είναι δημοτική. Τό κακό είναι που έμαθε ή γλώσσα και άλλαζει πιά μοναχή της. Έμεις γράφουμε, βρέ άδελφέ, δημοτική, μα αυτή ή εύλογημένη, μόλις πείσει στο χαρτί, γίνεται καθαρώνουσα, όμοια μ' ένα είδος βροχή, που μόλις άγγίξη τή γή παγώνει.

Μά τί είναι μαλλιάρης; Άλλο φάντασμα παλι αυτό—έλπίζουμε νά είναι τό τελευταίο. Στέ-

κεται στην πόρτα της δημοτικής και διώχνει τους άλαφροέσκιωτους. Δέν ξέρω νά σας πώ τί είναι· τό κυνήγησα πολλές φορές, μα δέν τόπιασα. Νά, π. χ. μαλλιάρης λέγεται όποιος γράφει και πεζά στή δημοτική· όποιος γράφει μόνο ποιήματα δέν είναι σήμερα πιά μαλλιάρης. Έκτός άν τά ποιήματά του είναι δυσκολονόητα· τότε λέγεται μαλλιάρης. Άν όμως τήν άλλη μέρα τά καταλάβουμε, τότε παύει πάλι νά είναι μαλλιάρης. Μαλλιάρης λέγεται ακόμη και όποιος φκιάνει καινούργιες λέξεις ή έχει τή μάνα νά παραμορφώνι τις παλιές. Π. χ. τό ελληνικό έθνος, που τό καινούργιος τό έκαμε καινούργιος και τον προσετώτα προσετό, είναι μαλλιάρης.

— Μά, έν τό "Εθνος τροποποίησε πολλές λέξεις, δέ θά πη πως και μερικοί άνθρωποι έχουν τό δικαίωμα νά παραμορφώσουν τις άλλες.

Έν τούτοις, άν αυτοί οί άνθρωποι στο μεταπλάσμο που κάνουν ακολουθούν με θερησκευτική εύλάβεια τά ίδια τά χνάρια που τό "Εθνος μεταχειρίστηκε για τους δικούς του μεταπλάσμούς, και άν εργάζονται μόνο άπάνω σ' εκείνες τις λέξεις που τό "Εθνος δέν τις είχε μεταχειριστή και επομένως δέν μπορούσε και νά τις μεταπλάσιν, τότε αυτό βέβαια λέγεται σεβασμός και συμπλήρωση της εργασίας του "Εθνους, ένω λέγεται άστοργία προς τό "Εθνος όταν του σερβίρετε τό υλικό για τή μόρφωσή του σέ μια γλώσσα άσυμβίβαστη με τή δική του, με τή δικαιολόγησι ότι έτσι τό βρήκαμε και ότι, άφού τά καλούπια είναι έτοιμα, από κει που περάσαμε ήμεεις πρέπει νά περάσουν και τά παιδιά μας.

— Ναι, αλλά θά όμολογήσετε ότι πολλές φορές για μια λέξη υπάρχουν πολλοί τρόποι μεταπλάσμου, και δέν ξέρετε ποιόν άπ' αυτούς θά προτιμήσιν τό "Εθνος. Μπορεί και νά του άρέσει καλύτερα νά τήν άφήσιν τή λέξη με τον άρχαιο τύπο. Τό όρθόν λοιπόν είναι νά περιμείνετε τήν εξέλιξιν της γλώσσας. Παίρνετε π. χ. τό όν και τό κάνετε όντο· άλλα που ξέρετε άν δέ θά γίνι δ;

Αυτή ή «εξέλιξις» είναι ένας θαυμάσιος τρόπος για νά χάνουμε καιρό. Καθόμαστε στο γραφείο μας και περιμένουμε νά χτυπήσουν οι καμπάνες, για νά μάθουμε πως έγινε ή εξέλιξις. Και όμως άν άφήσετε τήν πρόληψη στο σπίτι και πάρετε μια φωτογραφική μηχανή και βγείτε στο γύρο, θά ιδήτε που ή εξέλιξις είναι τελειωμένη. Προτάχετε μονάχα νά μήν πάτε του λαού· θά σέ φωτογραφώσω σιάσου φυσικά», γιατί τότε θά στραβώσιν τό μούτρο του

για νά σταθι καλύτερα. Και τότε δέ φωτογραφείτε τήν εξέλιξιν, φωτογραφείτε τό δόγμα της επίστροφης, φωτογραφείτε τήν τυραννική επίδραση της πολιτείας άπάνω στο μυαλό του λαού, που τίν έχει πείσει πως δέν μπορεί νά μορφωθι άν δέν αλλάξει τή γλώσσα του. Τότε φωτογραφείτε μου άπηγορεύει και της κάλπεως. Άν όμως τραβήξετε χωρίς προειδοποίηση, τότε θά έχετε τό προσόντο, ένα συμβάντο, ο Κίμος, σφεριτικό, δέ σφερένι, ή Ελλάδα, της δεύτερης τάξης, οι μετακόμισες, ή διαδήλωση, της Ακρόπολης, διατηρείται, και όλα εκείνα που κάνουν νά όρθώνονται οι τρίχες της κεφαλής και νά λένε πως οι δημοτικοί συγγραφείς γράφουνε γλώσσα άνύπαρκτη.

Τό περίεργο είναι, ότι αυτοί που μάς συμβουλεύουν νά περιμένουμε δέν έφραμίζουν όμοιο σύστημα, όταν μεταπλάθουν τις λέξεις του λαού για νά τις φέρουν στην καθαρώνουσα, άν και παραδέχονται εξέλιξιν και στην καθαρώνουσα. Τό έθνος έλεγε και λέει της Αράχωβας, της Κλεισοβας. Έσείς που στρεβλώνετε αυτά τά δοξασμένα όνόματα και γράφετε οδός Αραχώβης και οδός Κλεισόβης, γιατί δέν περιμένετε νά ιδήτε σέ ποιόν τύπο θά τά φέρη ή πισωδρομη εξέλιξις προς τήν καθαρώνουσα; Πως ξέρετε ότι δέ θά γίνουν καμμιά φορά ή Αράχωφ της Αράχωβος και ή Κλεισώφ της Κλεισοβος, όπως ή σκίπα θά γίνι σκίπνι και ο λίβας λίβνι. Έδώ ξεσκεπάζεται ή «εξέλιξις» σας, και βγαίνει άπό κάτω σά βρεμένη γάτα τό σκουριασμένο δόγμα της έπιστροφης, εκείνο, ναι, τό ίδιο, που θά μάς ώδηγούσε, τό αθεόφοβο! στο ίείην ίείης ίείη, άν δέ βρισκόντανε μερικά φωτεινά μυαλά, Βηλαρξας, Σολωμός, Ψυχάρης, νά μάς άρπαζούν άπ' τά μαλλιά και νά μάς τραβήξουν όζω, μισοτηγμένους. Τό δόγμα εκείνο, που άντι νά πάη νά κρυφτι, φόρεσε άλλω ρούχα και μάς ξαναπαρουσιάζεται σήμερα με τό όνομα «εξέλιξις».

— Άλλά όταν ή εργασία σας προτρεφει στο γλωσσικό αίσθημα τό δικό μου, αυτό, νομίζω, είναι αρκετή απόδειξις ότι δέν είναι φυσική. Δέν έννοώ διατί είναι άνάγκη νά ακολουθώμεν μόνον τους άγραμμάτους ανθρώπους, άφού και οι μορφωμένοι άποτελούν και αυτοί μέρος του "Εθνους.

Άν οι μορφωμένοι άνθρωποι είχανε μιάν ώριμμένη και έναία γλώσσα, τότε παραδέχομαι ότι ή γλώσσα αυτή, και χωρίς νά είναι ή λαϊκή, θά μπορούσε νά γίνι έθνική γλώσσα, σύμφωνα με όσα είπα

κάμποσο τήν Άννα, και που τάλλο τό περνούσε γι' άξιόλογο ημεάδι ο κ. Σιβιλας, δηλαδή που ή φούσκα έβγαζε κ' έβγαζε μπόλικο έμπυο· έρρεγε ολόενα κι άφού τό χαϊρότανε ή γιατρός, συλλογίστηκε ο Άντρέας πως κι ο γιατρός θά φοβότανε μήπως της καθήσιν τό κακό στή φούσκα κι άπό κει της φαρμακείας όλο της τον οργανισμό Σά νάχρζει κιόλας τό κακό, γιατί ο καημός, ή έννοια της Άννας είτανε που δέν έτρωγε, που δέν μπορούσε ή ταλαίπωρη νά φάι· της πιάνανε σπασμοί τό στομάχι, κάτι σφιζίματα ξαφνικά. Κι ο λάρυγγας της σά σταναχωρημένος· δέν ήθελε νά καταπιή. Τήν παρακάλουσε ή Άννα κ' έτσι έπαιρνε κάτι, μικρά πράματα, μα τουλάχιστο για νά βσταάξιν, ώςπου περάσει. Τού κτεθήκε πως πιθανό νάφταιγε και τό περίσσιο τόπιον, που φέρνει κάποτε άποτελέσματα τέτοια. Τό είπε ή Άννα του κ. Κούρη και παρατήρησε ο άδερφός της, πως σά γράμματά της γινότανε τώρα λόγος περισσότερος για τον κ. Κούρη, παρά για τους άλλους. Οί χειρουργοί τραβιόντανε· σάπαινε ή χειρουργική· έρχότανε της γιατρικής ή άράδα, και τότε ο κ. Κούρης, για τά σφιζίματα, για τό στομάχι, για τήν όρεξιν, έβρισκε κάνα ροσάλι, κάνα πεψινόγεννο, που της τά διώριζε κάθε

τόσο από τή μεγάλη του πείρα, μα κι από τή μεγάλη του καλοσύνη, επειδή άγαπούσε κι άφτός τήν Κατινούλα, βλέποντας πόσο τήν άγαπούσανε οι δικοί της. Πρώτη άνάγκη για τον άρρωστο ή άγάπη· κολάζ και στο γιατρό. Με τά έξυπνά του τά ματια, με τά γυαλιά του που όλο πέφτανε, με τή μυστικότητα του τή σουβλερή, με τή ζωή του, έδινε ζωή και της άρρώστης· δέν ξεχνούσε και τά γιατρικά, ώστε κατώρθωνε νά λιγοστήσιν και τά σφιζίματα εκείνα του στομαχίου. Άλλόκοτες όμως πάντα οι θερμοκρασίες άπό τις είκοσιπέντε του Γενάρη ως τήν πρώτη του Φλεβάρη· 39°—38°8, 39°—38°, 37°5—37°3 (ή μόνη βραδεία ποφερτή, όπως είδαμε) 38°7—37°7, 38°6—37°7, 38°9—38°9, 38°6—37° (έφαγε και καλύτερα εκείνο τόπόγεμα, κοιμήθηκε ώρατα), 38°3—37°7.

Ο Άντρέας στο μεταξύ ήνω κάτω στο Παρίσι. Άπό τά γράμματά της Άννας καταλάβαινε πως ή άδερφή του πολλή έλπίδα δέν είχε, όπως δέν είχε κι άλλοτες στο Χαμονοκόρφι. Μά ο κανονικός ο άνθρωπος, ακόμη κι άποθλωμένος, άποσθημένος, άφανισμένος, έφκολα δέν άπελπίζότανε, τό σκοπό του έφκολα δέν τον παραιτούσε, γιατί πήγαζε ολόενα καινούρια δύναμη άπό τή μέθοδο, κ' ή μέθοδο γυ-

ρέβαι ολόενα. Γυρίζοντας γυρίζοντας θυμήθηκε έξαφνα κι ο ίδιος, πως ένας περίφημος ραδιογράφος, ο πιό γνωστός του Παρισιού, μάστορης και του Χουί-ταρη και των άλλωνών στή Γαλλία, ο κ. Μπλέκος, είτανε παλιός συμμαθητής του από τό λύκειο. Τού ζήτησε συνάντησιν. Τήν ιδείσα του ο Άντρέας. Πήρε, ξανάγραψε χωριστά σ' ένα φύλλο τις θερμοκρασίες της Κατινούλας, σημειώνοντας και τό τί πάθαινε κάθε φορά που γύριζε άπό τό ραδιογραφημα. Με τή λογική του τά έρμήνευσε ο Άντρέας άναντίλεχτο πως τά παθήματα συνεδεόντανε με τά ραδιογραφήματα. Λοιπόν ήθελε ο Άντρέας νά μάθι κι άπό τον Μπλέκο, άν είχε δικιο ή όχι στί συμπερασμά του. Ο Μπλέκος του άπάντησε άμέσως και πήγε ο Άντρέας ίσια ίσια τήν κεριακή του Γενάρη όπου ή Άννα πρωτοπάτησε στο Μπ... Τρέμοντας άνέβηκε τή σκάλα, και πως τήν άνέβηκε δέν ξέρουμε, άφού σέ κρίσιμη ώρα σάν κι άφτι, κρίσιμη για τό δύστυχο που έμελλε πιά νά τό ξεκαθαρίσει παστρικά τί παρκαδινε τό παιδί του, μπόρα περαστικά ή θανάσιμη άρρώστια, σέ τέτοια ώρα, ή ψυχή του ξεχαλινωμένη, δέν τή συγκρατούσε πιά ή θέλησή του, νικούσανε ή τρέλλα, ή μανία, τά βήματά του, τά κινήματά του σάν κομποδεμένα, και σέ κά-

σε κάποιο προηγούμενο κεφάλαιο γιὰ τὴ διάδοση μιᾶς γλώσσας ἀπὸ λίγους ἀνθρώπους σὲ πολλούς. Ἀλλὰ τέτοια γλώσσα ξέρουμε πὺ δὲν ὑπάρχει. Ὁ μορφωμένος ἔχει δυὸ γλωσσικὰ αἰσθήματα. Τὸ ἕν, πὺ συμπίπτει μὲ τὸ λαϊκὸ, εἶναι ριζωμένο βαθειὰ μέσα του, γι' αὐτὸ εἶναι μόνιμο καὶ ἀμετάβλητο. Τὸ ἄλλο ταξιδεύει· ποικίλλει καὶ ἀπὸ σὲ ἕνα σὲ ἄλλον ἄνθρωπο, ἀλλάζει καὶ στὸ ἴδιο ἄτομο ἀπὸ μιά μέρα στὴν ἄλλη. Σήμερα μοῦ ἀρίσει ἕν ἐπεδείξαντο, αὐριο τοῦ βρισκω μιὰ κρυὰδα ἀνυπόφορη. Ἐνας λιγώνει γιὰ κανένα προῦθετο, ἄλλος βρίσκει καλὴτερο τὸ προῦθετο, ἄλλος προτιμᾷ ἕθεσε πρὸ αὐτοῦ καὶ ἄλλος ἕθεσε ἐμπρὸς του.

Αὐτὸ τὸ αἶσθημα τὸ ταξιδιάρικο καὶ τὸ ἄπιαστο, πὺ δὲν ξέρουμε τί θὰ παρουσιάσῃ αὐριο, δὲ θὰ τὸ βάλουμε ὁδηγὸ στὴ γλωσσολογικὴ ἐργασία πὺ θὰ κάνουμε. Μὰ θὰ μοῦ πῆτε, ὅτι αὐτοὶ οἱ τέσσερις κύριοι, πὺ δὲ συμφωνοῦν γιὰ τὸ προῦθετο, συμφωνοῦν ὅμως ὅλοι ὅτι τὸ ὄντο εἶναι ἀνυπόφορο. Αὐτὸ δὲν εἶναι λόγος ἀρκετὸς γιὰ νὰ τοὺς ἀκούσουμε. Ἐμεῖς ἀπ' τὸ ἕνα μέρος βλέπουμε μιὰ ἐξελικτικὴ κατάσταση μὲ διεύθυνση πρὸς τὴ λαϊκὴ γλώσσα, κι' ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ἔχουμε μιὰ γλώσσα ὠρισμένη μὲ σταθερὸ σχέδιο. Ἀπ' τὸ ἕνα μέρος ἔχουμε λίγους πὺ δὲ συμφωνοῦν, ἀπ' τ' ἄλλο πολλούς πὺ συμφωνοῦν. Αὐτοὺς βέβαια, θ' ἀκολουθήσουμε.

— Μὰ αὐτοὺς τοὺς πολλούς τοὺς ρωτήσατε ἂν θὰ τοὺς ἀρίσει τὸ ὄντο;

Ὅχι, δὲν τοὺς ρωτήσαμε, τοὺς μελετήσαμε. Ὁ γνωστικὸς ὁ πατέρας δὲ ρωτᾷ τὰ παιδιὰ του τί θέλουν νὰ φᾶνε, γιὰτί θ' ἀπαντήσουν· γλυκίσματα. Ξέρει αὐτὸς τί τοὺς συμφέρει νὰ φᾶνε. Καὶ ὁ λαὸς ὁ δικὸς μας, ὅταν θὰ ξυπνήσῃ καὶ θ' ἀρχίσῃ νὰ ζῇ, θὰ καταλάβῃ πὺ τὰ ἀρχαῖα γλυκίσματα τοῦ χάλασαν τὸ στομάχι, καὶ θὰ ἐκτιμῇσῃ τὴν ἐλαφριά καὶ οὐσιαστικὴ τροφὴ πὺ τοῦ εἰσιμαζοῦμε.

Ἐννοεῖται πὺ δὲν ὑπάρχει, ὅπως πολλοὶ φαντάζονται, καμμιά μηχανή, ὅπου νὰ ρίχνουμε μέσα τίς λέξεις καὶ νὰ βγαίνουν μεταπλασμένες. Ἡ μεταπλαστική, καθὼς καὶ ἡ δημιουργικὴ ἐργασία, ἔχει ὁδηγὸ τὸ αἶσθημα. Μερικοὶ δὲν τὸ βλέπουν αὐτὸ τὸ αἶσθημα, βλέπουν μόνον γλωσσικοὺς κανόνες, πὺ εἶναι ἡ ὕλική του μορφή. Ἐμεῖς χαιρόμαστε τὴν ἀρμονία τῶν ἤχων, ἐκείνοι διακρίνουν μόνον τοὺς ἀριθμοὺς τῶν παλμῶν, καὶ φαντάζονται ὅτι αὐτοὺς μετροῦμε κ' ἐμεῖς. Τὸ ἔχουν κ' ἐκείνοι στὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὸ αἶσθημα τῆς ἀληθινῆς γλώσσας, ἀλλὰ εἶναι, ὅπως εἶτανε μιὰ φορὰ καὶ σ' ἐμᾶς, βαριὰ πλκωμένο ἀπ' τὴν ὕστερη ἀνατροφή. Ἡ μόρφωσή μας, μὲ τὴν ιδέα πὺς κάτι θὰ χτίσῃ, τὸ ἔθαψε κάτω

θε σκαλοπάτι, συνταίριαζε μὲ τὴ ζουγραφία τοῦ χαλιῶ τὴ θέση τοῦ ποδιοῦ του, μετροῦσε, γύριζε πίσω, προχωροῦσε καὶ ἐκνάρχζε τάριθμητικὰ του τὰ παρακάλια.

Σὰν μπῆκε στὸ σπουδαστήρι τοῦ κ. Μπλέκτου, εἶδε ὁ Ἀντρέας ἕνα γεροντάκο πὺ μόλις τονὲ γνώρισε γιὰ συμμαθητὴ του, ἂν καὶ συνομιληκὸς αὐτοῦ. Ἀσπρὰ μὲ λίγες μαύρες τρίχες· ἀσπρουδερά καὶ τὰ γενάρια του· κοντούτσικος. Ἰσχυρὸς, συλλογισμένος. Μιλοῦσε ἀγάλια γάλια, σιγαλά. Κάθησε ὁ Ἀντρέας ἀντίκρυ του κι' ἀμέσως παρατήρησε τὰ χέρια του· τὰ δάχτυλά του, στίς ἄκρες, καμένα ξεφλουδιασμένα, σὰν ἀρχονισμένα. Ὅταν τοῦ εἶπε τὰ ἱστορικὰ τῆς Κατινούλας μαζί μὲ τὰ παρατηρητὰ του, ὁ καλὸς ὁ ἄθρῳπος τοῦ ξήγησε μ' ἕνα κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ, πὺς ἔχι, τὰ βράδια θερμοκρασίες δὲ φέρνουνε, φέρνουνε, μὰ μικρότερες, πὺς γιὰ βέβαιον καὶ δὲ σοῦ ἀναποδογυρίζουν ἔτσι τὸν ὁργανισμό σου, καὶ πρόσθεσε πὺς γιὰτί τάχα, στὴν κατάσταση τῆς Κατινούλας, ραδιογραφήματα καὶ μετεώρες; Δυναμώνοντας φρόνιμα τὸν ὁργανισμό, παλέβεις πὺ σίγουρα μὲ τὸ δεινὸ τοπικὸ νόσημα.

(ἀκολουθεῖ)

ἀπὸ παρὸ πέτρες καὶ χῶματα, καὶ χρειάζονται κάποια εὐνοϊκὰ περιστατικὰ καὶ κάποια ἐσωτερικὴ προδιάθεση γιὰ νὰ νικήσῃ τὴν πίεση καὶ νὰ βγῇ στὸν αἶρα καὶ νὰ φουντώσῃ.

Περὶττὸ νὰ προσθέσουμε, ὅτι σ' ἕνα ἔργο τόσο δύσκολον καὶ τόσο μεγάλο εἶναι πολὺ φυσικὸ νὰ γίνουν καὶ λάθη, νὰ γραφοῦν καὶ πράγματα μέτρια, νὰ δημιουργηθοῦν καὶ ὅροι πὺ δὲν εἶναι προωρισμένοι νὰ ζήσουν. Καὶ εἶναι μιὰ χαρὰ νὰ βλέπῃ κανεὶς ἐκείνους πὺ δὲν ὑποφιάστηκαν ἀκόμη τὸν ὕψηλὸ ἐθνικὸ σκοπὸ τῆς δουλειᾶς αὐτῆς, πὺς κρούουν τὰ τύμπανα γιὰ κάθε μερικὴ ἀποτυχία, καὶ πὺς κλείουν τὰ μάτια στὴν κανονικὴ προέλαση πὺ κάνει, στὸ σύνολον, ἡ καινούργια ιδέα μέσα στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ.

Σημεῖον ἄλλως τε πολὺ χαρακτηριστικὸ γιὰ τὴ σημερινὴ θέση τοῦ ζητήματος εἶναι ὅτι ἡ συζήτηση ἔχει μεταφερθῇ στὰ σύνορά του, στίς τελευταῖες συνειπίεις. Κανένας δὲν τολμᾷ νὰ χτυπήσῃ τὸ κέντρο, τὴ γενικὴ ἀρχή. Εἶναι ἕνας τρόπος· αὐτὸς γιὰ νὰ βρίσκουμε εὐκολώτερα δίκαιον στὴ γνώμη τῶν ἀνιδεων. Ἀντὶ νὰ πιάσουμε τὸ ζήτημα ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὸ πιάνουμε ἀπ' τὸ τέλος. Πὺς θὰ τὸ πῆτε αὐτὸ; Ἐκεῖνο πὺς· Ἀμὲ γιὰ κείνο τὸ ἄλλο ἔχετε ὄρον ἀντίστοιχον; Καὶ τοῦτο δῶ πὺς θὰ τὸ μεταπλάσετε;

Ἀρίων πὰ πὺς γίνεται ἡ συζήτηση. Σχηματίζουν μιὰ ιδέα δική τους γιὰ τὸ μεταπλάσμα, καὶ ἀπάνω στὸ δικὸ τους τὸ σκοπὸ τραγουδοῦν καὶ λένε· Ἀφοῦ τὸ δυστυχὲς ἔγινε δυστυχὲς, γιὰτί καὶ τὸ σαφὲς δὲν τὸ κάνετε σάφους; Καὶ τὴν εὐστροφία θὰ τὴν πῆτε ἀραγε πρὸς τὴν ἄλλοιως; Θέλου με νὰ τὸ ξέρουμε κι' αὐτὸ πρὶν ἀποφασίσουμε.

Προσοχὴ μονάχα ἀπ' τὸ κέντρο! Βαθιά σιγὴ βασιλεύει ἐκεῖ. Ποτὲ δὲ θὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὴν γαλῆν καὶ τὸν μῦν, γιὰ τὸ ὄν καὶ τὴν ἀλεκτορίδα, γιὰ τὸν χῆνα καὶ τὴν νῆσσαν, γιὰ τὸ κέων λυσσῶν ἔθνε, γιὰ τὴν αἶξ, γιὰ τὴν ἀμνᾶς, γιὰ τὸν θῶς, γιὰ τὸν ὄδον καὶ τὴν εἰς, γιὰ τὴν χεῖρ καὶ τὸν πούς, γιὰ τὴν ὄφρα καὶ τὴν ὄσφρα, ... καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα στρεβλωτήρια τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος μικρῶν καὶ μεγάλων. Αὐτὰ εἶναι παρακατιανὰ ζητήματα. Τὸ σπουδαῖον εἶναι νὰ ἀποδείξουμε ὅτι ἡ Ψυχᾶριος διάλεκτος δὲν εἶναι ἡ δημοτικὴ γλώσσα παρὰ εἶναι χιχλὸν ἰδιῶμα, ἡ τὸ ἰδιῶμα τοῦ Γαλατᾶ, ὅ,τι προτιμᾶτε. Σπουδαῖον εἶναι ὅτι ὁ Πάλλης ἔγραψε νέα διαθήκη, ἀντὶ νὰ γράψῃ καινούργια διαθήκη, καὶ μέρος πρῶτον ἀντὶ κομμάτι πρῶτον. Σπουδαῖον εἶναι ὅτι ὁ Παλαμᾶς γράφει «εἰς ἀμελικτον δημοτικὴν» καὶ ὅτι τὰ ποιήματά του εἶναι δυσκονόητα. Σπουδαῖα εἶναι καὶ μεγάλα πολλὰ ἀκόμη τέτοια ζητήματα, πὺ ἀποδείχνουν πὺς φανερά ὅτι ἡ δημοτικὴ γλώσσα εἶναι οὐτοπία καὶ δὲν πρέπει νὰ γράφεται.

Τὶ νὰ εἶναι ἀραγε αὐτὴ ἡ Ψυχᾶριος διάλεκτος, πὺ μερικοὶ δὲν τὴν καταλαβαίνουν ἀδιότι, εἰς τὴν ἡλικίαν των δὲν δύνανται πλέον νὰ μάθωσι ξένην γλῶσσαν; Ἐπειδὴ μὲν ποτε δὲ ἀναγνώστης μου νὰ μὴν ἔχῃ ιδέα τοῦ ζητήματος, δὲ μοῦ ἐπιτρίπτει νὰ κλείσω τὸ βιβλίον χωρὶς νὰ τὸν πληροφορήσω, ὅτι τὸ «χιχλὸν» αὐτὸ ἰδιῶμα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ ἀγνή ἑλληνικὴ δημοτικὴ γλώσσα, ὅπως μιλιέται στὰ μεγάλα κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μὲ βαθύ ἑλληνικὸ αἶσθημα γραμμένη, μὲ πολλὴ σκέψη καὶ νοικοκυρῶσυν διαλεγμένη μέσα στὴν κάποια ποικιλία τῶν τύπων πὺ παρουσιάζει, καθὼς ξέρουμε, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς καθρεύουσας ὅσα δὲ συμβιβάζονται μὲ τὸν ὁργανισμό της, καὶ πλουτισμένη βέβαια μὲ τὴν ἀπαραίτητη δημιουργία καινούργιων ὄρων. Μερικοὶ φρονοῦν ὅτι ὁ καθαρισμὸς εἶναι πάρα πολὺ αὐστηρὸς, καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφήσουμε κάποιον πόρτα πὺ ἀνοιχτὴ στὴν ἐπίδραση

τῆς καθρεύουσας. Ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα μπορεῖ νὰ σταθῇ λογικὴ συζήτηση. Ὅταν ὅμως ἀκούσετε ὅτι δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ δημοτικὴ γλώσσα καὶ ὅτι εἶναι γλώσσα ἀκατεσκευασμένη ἐν Παρισίοις, ἀπὸ καὶ καὶ πέρα εἶναι περιττὴ κάθε προσπάθεια γιὰ συνεννόηση. Τέτοια λόγια εἶναι μόνο γιὰ νὰ τ' ἀκούῃ κανεὶς καὶ νὰ φιλοσοφῇ. Δείχνουν πὺς οἱ μεγάλες κοινωνικὲς μεταβολὲς ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ θολώνουν τὴν κρίσιν καὶ τὸ αἶσθημα ἀνθρώπων πὺ δὲν εἶναι ἀπὸ φυσικὸν τοὺς καμωμένοι γιὰ γενναῖα πηδήματα.

Ἄλλως τε ἂς ὑποθέσουμε μιὰ στιγμὴ ὅτι ἡ «Ψυχᾶριος διάλεκτος» δὲν εἶναι ἡ ἀληθινὴ δημοτικὴ. Τότε ἐν' ἀπ' τὰ δυὸ ἔπρεπε νὰ συμβαίῃ· ἢ εἴστε ὁπαδὸς τῆς ἀληθινῆς δημοτικῆς, καὶ τότε νὰ γράψετε τὴν ἀληθινὴν δημοτικὴν γιὰ νὰ τὴν ἰδοῦν καὶ οἱ ἄλλοι ποῖα εἶναι, καὶ πρὸ πάντων γιὰ νὰ ἐργαστῇτε μὲ αὐτὴν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἔθνους. ἢ δὲ θέλετε οὔτε τὴν ἀληθινὴν δημοτικὴν, καὶ τότε γιὰτί δὲν πολεμᾶτε αὐτὴν τὴν ἰδίαν; ἀφοῦ εἶναι βέβαιον ὅτι, πέφτοντας αὐτὴ, θὰ κατρακυλήσῃ μαζί της καὶ ἡ Ψυχᾶριος διάλεκτος. Ὅπου ἀποδείξαμε ὅτι ἡ «Ψυχᾶριος διάλεκτος», γιὰ ἕνα πὺ εἶναι πιστὸς λάτρης τῆς ἀκραφονοῦς καθρεύουσας δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μιὰ πρόφασις γιὰ νὰ κρύβεται ἀπὸ πίσω.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Ο ΊΨΕΝ ΣΤΗ "ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ"

Δὲ θὰ πασκίσουμε ἰδῶν νὰ κρίνουμε τὸ δῶμα τοῦ Ἰψεν. Ὁ τύπος τῆς Νόρας στὸ «Κουκλόσπιτον», εἶναι πὰς τύπος κλασσικὸς, ὅπως μποροῦμε νὰ χαρακτηρίσουμε καὶ γενικώτερη κλασσικὴ ἔλῃ τὴ δουλειὰ τοῦ μεγάλου δραματικοῦ τῆς Νορβηγίας. Θὰ πασκίσουμε μονάχα νὰ δείξουμε μὲ λίγα λόγια, ἐξαιτίας τῆς παραστάσεως τοῦ «Κουκλόσπιτον» ἀπὸ τὴ «Νέα Σκηνή», ποῖα ὠφέλεια μπορεῖ νὰ ἔχῃ σήμερα τὸ κοινὸ μας ἀπὸ τὸ ἀνέβασμα στὰ θεάτρα μας τέτοιων ἔργων.

Ὅλοι μολογοῦμε πὺς δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς ἕνα κάποιο γενικὸ γούστο, ἡ κι' ἂν ὑπάρχει, τὸ γούστο αὐτὸ βρίσκεται σὲ πολὺ χαμηλὸ σημεῖον. Ἄμα ρίξῃ κανεὶς μιὰ ματιὰ στὰ τρεχούμενα προγράμματα τῶν θεάτρων μας, θὰ νοιώσῃ ἀμέσως τὴ θλιβερὴ ἀλήθεια μας. Εἶναι ἀμόρφωτον τὸ κοινὸ μας — καὶ λέγοντας κοινὸ, ἐννοοῦμε πάντα μιὰ ἐκλεχτὴ τάχα τάξη τῆς κοινωνίας μας, τὴ μόνη δὲ πὺ συγκεντρώνεται στὰ διάφορα θεάτρα. Τῆς τέτοιας ἀμορφωσίας δὲν εἶναι εὐκολὸ νὰ βρεθῇ ἡ αἰτία. Ἰσως δὲν εἶναι αἰτία, μὰ αἰτίες, πὺς καμμιά μέρα μπορεῖ νὰ τίς ξεψαχίσουμε στίς στήλες τοῦ «Νουμά». Γιὰ τὴν ὥρα τὸ ἀναφισθήτητον εἶναι, πὺς οἱ διαφοροὶ θιασάρχες ἀκολουθώντας πιστὰ τὸ χαμηλὸ γούστο, συντελοῦνε σιγὰ σιγὰ στὸν ξεφυλισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου.

Ἦστερα ἀπὸ μιὰ παραστάση ἐνός ἔργου τοῦ Ἰψεν, τὸ κοινὸ δὲ θὰ πᾶρ εὐχαριστήματα νὰ κοιμηθῇ. Ἡ τέτοια στενοχώρια μπορεῖ στοὺς περισσότερους νὰ τραθηχτῇ σὲ μάκρος, καὶ τὸ τέτοιο μάκρος θὰ φέρῃ τὴ σκέψιν. Ἄν ἡ σκέψιν δὲν ἔχει τὴ δύναμιν νὰ δουλέψῃ καὶ νὰ βαθύνῃ στοῦ ἔργου τὴ γενικότητα, θὰ σταθῇ ὅμως ὁ στοχαστικὸς σὲ μιὰν ἀνώτερη ἀντίληψιν, τεχνικώτερη, γιὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφή τοῦ ἔργου. Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι λίγον. Γιὰτί μιὰ ἐπαναληψὴ τῆς τέτοιας ἐσωτερικῆς ἐργασίας, θὰ φέρῃ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὸ τεχνικὸν, πρὸς τὸ ζωντανόν, θὰ φέρῃ πὺ στεγνὰ τὴ βαθύτερη προσοχὴ στίς λεπτότητες, στίς ιδέας τοῦ συγγραφέα, πὺ ἄλλες θὰ δέχεται καὶ ἄλλες· θὰ ἀποκρύβῃ. Θ' ἀρχίσῃ τότε ἡ συζήτηση,